

УДК 811.161.2'373.46

**ФОНОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ДАВНЬОГЕБРЕЙСЬКОГО ІМЕННИКА
НОВОЗАВІТНОГО ТЕКСТУ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКИХ НОВОЧАСНИХ
ПЕРЕКЛАДІВ СВЯТОГО ПИСЬМА)**

Галина Тимошик

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра українського прикладного мовознавства,
вул. Університетська, 1, ауд. 233, 79602 Львів, Україна,
тел.: (80 32) 2394355*

У результаті багатовікової традиції перекладання давньогрецької бібліантропоніми пройшли різноманітні процеси трансформаційно-адаптаційних перетворень. Потрапивши у давньогрецький оригінал святописемного тексту, а згодом й у перекладні тексти, пропріатими стали фактом культури певної мови-реципієнта. У координатах грекомовного оригіналу Нового Завіту та новочасних перекладах гебрейські імена виявили неоднорідну адаптивну поведінку.

Ключові слова: фонологічна адаптація, автентична вимова, графічний еквівалент, фонетична субституція, відповідник, ентропія.

Перехід пропріальної лексики із одного мовного коду в інший супроводжується численними адаптивними перетвореннями. Андрій Білецький вважає, що одним із аспектів освоєння чужомовного слова є "фонологічна адаптація, яка будується на відповідностях (паралелізмах) між фонологічними системами мов, що одна з них дає матеріал, а інша його засвоює і видозмінює, пристосовує до своєї системи, тобто адаптує" [2, с 18].

Біблійна пропріальна лексика належить до царини давно запозичених і адаптованих в україномовному середовищі, однак досі бракує досліджень, які б змогли подати цілісну модель її трансформаційно-адаптивних перетворень, зокрема на фонологічному рівні. В українському мовознавстві цій проблемі присвятив низку статей із біблійної ономастики Іван Огієнко [7-9]. Частково її торкалися у своїх дослідженнях мовознавці Олекса Горбач [3] та Василь Німчук [5-6].

Східна традиція¹ транскодування бібліантропонімів (у нашій роботі – гебрейських) відтворена в старослов'янському перекладі святописемного тексту, у цілому зорієнтована на грекомовні варіанти гебрейських імен. Гелленізовані² форми гебрейських бібліантропонімів використовували на теренах Східної та Західної Європи.

¹ Східна (грецька) традиція ґрунтується на так званій Рейхліновій вимові. Назва „рейхлінова (новогрецька) вимова” пов’язана з іменем німецького гуманіста, філолога Йоганеса Рейхліна (1455 – 1522), який у 1475 році написав працю "Vocabularius brevilocus synopsis grammaticae graecae" („Короткий виклад грецької граматики”).

² Вважаємо, що прихід у грецьких словах варто субститувати в українській мові через г-: гелленомовний, а не елленомовний; гелліни, а не елліни.

Домінування гелленомовної традиції в перекладній святописемній практиці перенесло чимало елементів ентропії³ у відтворенні гебрейських імен у новочасних українських перекладах Святого Письма. Грецька мова, виконуючи роль посередника, не завжди могла адекватно відтворити графічну форму гебрейського імені. У такому варіанті імена були трансформовані у старослов'янський переклад святописемного тексту. Як зазначає Василь Німчук, "біблійні імена прийшли до нас у старослов'янській звуковій формі" [5, с. 29].

Автори новочасних перекладів під час вибору графічного еквіваленту гебрейського імені зважали на його усталену форму в україномовному середовищі, яка відображає, здебільшого, грекомовний варіант оніма. Вони спорадично апелювали до автентичної вимови імені.

Для того, щоб з'ясувати особливості фонетичної субституції гебрейських імен Святого Письма засобами української мови у новочасних українських перекладах, окрім гелленізованого, беремо до уваги ще й автентичний варіант імені.

Неоднаковість фонологічних систем грецької і гебрейської мов вплинула на графічний варіант гебрейського імені в оригінальному святописемному тексті та у новочасних українських перекладах Святого Письма. Відомо, що „грецька мова не мала багатьох звуків єврейської мови: s (ш), b –v (б-в), j (й), p – f (п-ф), h (г) – ch (х) і ін., а тому знаціоналізувала гебрейську вимову” [8, с. 341]. Трансформувались у чужомовний грекомовний вимір новозавітного тексту, гебрейські імена адаптувалися відповідно до вимог мови-реципієнта.

Окремого розгляду потребує аналіз особливостей відтворення гебрейських бібліантропонімів із й- на початку слова у гелленомовному тексті Нового Завіту, а згодом – у новочасних українських перекладах. Цій проблемі присвятив розвідку Іван Огієнко „Вимова біблійних імен з й напочатку” [7], у якій розкрив механізми неоднакової адаптації цих бібліантропонімів в україномовному середовищі.

У гебрейському антропоніміконі новозавітного тексту значна частина імен розпочинається з й- (маємо на увазі автентичну вимову). Це є специфічною рисою гебрейського іменника, адже, як зазначає Іван Огієнко, „давньоєврейська мова кохалася в таких складених іменах, що на їх початку були Jehovah, Господь ... з бігом часу скоротилося на Jeho-, а пізніше на Je- або на Jo-” [7, с. 1].

Відомо, що в грецькій мові нема фонем **й** [j]. У своєму арсеналі мова має „тільки **ι** [i], і вживає цього **ι** зовсім вільно навіть перед голосними; сполучення **ia-**, **ie-**, **io-**, **iu-** (**iy-**), зовсім неможливі в українській мові, мова грецька вільно вживає навіть на початку слова”. Тому „грецькі перекладачі Біблії ще десь у III віці до Христа, перекладаючи власні біблійні імена, всі їх погрецизували” [7, с. 2]. У гелленізованій формі гебрейські імена, як уже зазначалося, потрапили в старослов'янський переклад, який значно вплинув на наступний процес перекладання святописемного тексту слов'янськими мовами, у тому числі й українською. Гелленізована вимова початкових йотованих у гебрейських іменах, за словами Івана Огієнка, „тримається тепер ще тільки у російській мові” [7, с. 4].

Окрім гелленізованої вимови гебрейських біблійних імен, була й інша вимова, типова для західноєвропейських мов: „Ієронім ..., родом слов'янин, переклав усю Біблію на латинську мову головню з давньоєврейського оригіналу, а в вимові біблійних імен пішов так само головню за вимовою оригіналу. ... Усі європейські мови так само пішли за цією ...

³ Термін "ентропія" ("грец. *en i trope* – поворот, зміна, перетворення)" [11, с. 424]) використовує у своїй розвідці Андрій Білецький [2]. Явище ентропії виникає у результаті неадекватного відтворення фонологічної системи мови-джерела мовою-реципієнтом (приймачем).

вимовою, і всі вони у нашому випадку дають Ja-, Je-, Jo-, Ju- на початку власних імен, цебто заховують давньоєврейську вимову” [7, с. 3 – 4].

У новозавітному тексті виявлено імена, що починаються на ja-, які трансформувалися у новочасні українські переклади: а) або у *гелленізованій формі через a-*: יַיָאֵל → α- [a-] → a-: יַיָאֵל⁴ → Ἀχιμ⁵ (ч.) → Δхім (1a)⁶, Δхим (1б, 4), Δхім (2), а Δхима (3) [Мт 1: 14]⁷; б) або у *автентичній – через я-*: יַיָאֵל → α- [ja-] → я-: יַיָאֵל → Ἰακώβ (ч.) → (Зн. в.) Якова (1a, 1б, 2, 3, 4) [Дії 7: 14].

Згідно з ”A Greek-English Lexicon of the New Testament and other Early Christian Literature” онім יַיָאֵל існує у святописемній традиції у двох варіантах [15, с. 465]. У грекомовному тексті ми натрапили на це ім’я із ω- на початку, яке трансформували в українські переклади, відтворивши автентичну вимову: יַיָאֵל (יַיָאֵל) → Ἰάρετ (ч.) → τοῦ Ἰάρετ → (присв. прикм.) Яредів, (1a), Яредів, (1б), сина Яретового, (2), сина Ярета, (3), сина Ярета, (4) [Лк 3: 37].

Дещо більше у святописемному тексті імен із je-, які, зазнали впливу грекомовної стихії. У новочасних перекладах Нового Завіту імена із je- відтворили автентичну вимову: יַיָאֵל → ε- [ie] → ε-: יַיָאֵל (יַיָאֵל) → Ἰεχονίας (ч.) → Єхонія (1a), Єхонія (1б), Єхонія (2), в Єхонії (3), Єхонія (4) [Мт 1: 12].

Три біблісантропоніми з je- на початку слова (оригінальна вимова) потрапили в українську мову крізь грецьке фонетичне сито, де відбулася компресія початкового звукового комплексу слова (ініціалі): יַיָאֵל [egy] → ω- [iy] → ю-: יַיָאֵל → Τοῦδας (ч.) → ἐκ φυλῆς Τοῦδα → (присв. прикм.) 3 роду Юдиного (1a), 3 роду Юдиного (1б), з племені Юдиного (2), із коліна Юди (3), 3 племені Юди (4) [Ап 7: 5]; יַיָאֵל [ego] → ω- [io] → io- / йо-: יַיָאֵל → Ἰωράμ (ч.) → Іорам (1a), Йорам (1б, 3, 4), Йорам (2) [Мт 1: 8].

Окремого розгляду заслуговує адаптація ініціалі (початку) імені Ісус, який у грецькому тексті існує у двох варіантах (номінує двох осіб). У новочасних перекладах під впливом грекомовної традиції трансформації гебрейських онімів гелленомовні варіанти імені мають різне відтворення: ישוע → Ἰησοῦς (ч.) → Исус (1a), Исус (2), Исус (1б, 3, 4) [Мт 1: 16]; ישוע →

⁴ דְּבִרַת הַדְּתָוָה. Новый Завет по-еврейски и по-русски. The Society for distributing Hebrew Scriptures. England, 1996. 519 с.

⁵ The Greek New Testament. Fourth Revised edition by Barbara Aland, Kurt Aland, Matthew Black, Carlo M. Martini, Bruce M. Metzger, and Allen Wikgren. Fourth revised edition, 2nd print. Deutsche Bibelgesellschaft, D-Stuttgart, 1994. – 918 p.

⁶ Для розрізнення новочасних україномовних перекладів Святого Письма Новозавітного Канону ми вводимо нумерацію, яка ґрунтується на хронологічному принципі, відповідно до часу виконання перекладу: (1a) – Святе письмо Нового Завіту мовою русько-українською переклали вкупі П. А. Куліш і Д-р И. Пуллой, Відень, 1871. – Печатано у Львові в друкарні Товариства имени Шевченка, 1880; (1б) – Святе письмо Старого і Нового Завіту мовою русько-українською / Репринтне видання Нью Йорк, Лондон, 1930. Переклад П.О. Куліша, І.С. Левицького і д-ра І. Пуллой. – Союз біблійних товариств, USA, Sweden, 1991 (у статті аналізуємо обидві редакції Кулішевого перекладу, оскільки вони відрізняються одна від одної); (2) – Біблія або Книги Святого Письма Старого і Нового Завіту із мови давньоєврейської й грецької на українську наново перекладена / Переклав І. Огієнко. – Druckhaus Gummersbach, West-Germany, 1988; (3) – Святе Письмо Старого та Нового Завіту / Перекл. з давньогрецької І. Хоменко-Плюта. – United Bible Societies, 1990; (4) – Новый Завет Господа нашего Исуа Христа: 3 4-го повного перекладу Біблії / Пер. з давньогрецької о. Рафаїл Турконяк. – К, 2000.

⁷ Ап – Апокаліпсис Івана Богослова; відтопон. прикм. – відтопонімний прикметник; Гал – Послання апостола Павла до галатів; Дії – Дії святих апостолів; Євр – Послання апостола Павла до євреїв; ж. – жіноче ім’я; Зн. в. – знахідний відмінок; Ів – Євангеліє від Івана; Лк – Євангеліє від Луки; Мк – Євангеліє від Марка; мн – множина; Мт – Євангеліє від Матвія; 1 П – Перше послання Апостола Петра; 2 П – Друге послання Апостола Петра; присв. прикм. – присвійний прикметник; Р. в. – родовий відмінок; Рим – Послання апостола Павла до римлян; 1 Тим – Перше послання апостола Павла до Тимотея; 2 Тим – Друге послання апостола Павла до Тимотея; ч. – чоловіче ім’я; Юд – Послання апостола Юди; Як – Послання апостола Якова.

грецькому тексті: $\text{שׁ} [\text{e}] \rightarrow \text{ε} [\text{e}] \rightarrow \text{ε-}$: Ἐλισάβετ (ж.) \rightarrow Єлизавѣта (1а), Єлизавета (1б, 3, 4), Єлисавета (2) [Лк 1: 5]; Ἐλισάολος (ч.) \rightarrow ἐπὶ Ἐλισάίου προφήτου \rightarrow за Єлисѣя пророка (1а, 2), за Єлисея пророка (1 б), за пророка Єлисея (3, 4) [Лк 4: 27]. Спорадично з'являється йотація в іменах: ἐλιακίμ (ч.) \rightarrow Єлиакім (1а), Єлиаким (1б), Єлиакім (2), в Єлиакима (3), Єлиаким (4) [Мт 1: 13]; ἐλιοὺδ (ч.) \rightarrow Єлиюд (1а), Єлиюд (1б), Єлиюд (2), в Єлиюда (3), Єлиюд (4) [Мт 1: 15].

У гебрійському бібліантропонімі מֹשֶׁה (Моше [12, с. 360]) під впливом грекомовного варіанту імені в новочасних перекладах виник інтервокальний [j]: $\text{מֹשֶׁה} \rightarrow$ Моўсѣс (ч.) \rightarrow Мойсѣй (1а, 2), Мойсѣй (1б, 3, 4) [Євр 11: 24].

На інтервокальний j, що виник на місці зйняття (гіатусу), часто натрапляємо у бібліантропонімах новочасних українських перекладів.

Як зазначає А. Толкачов, "найраніше виник інтервокальний j в кінцевих групах: Марі – а > Марі - j - а" [13, с. 259]: מַרְיָם (Маріа) (ж.) \rightarrow μετὰ Μαρίας \rightarrow з Марією (1а), з Марією (1б), з Марією (2, 3, 4) [Мт 2: 11]; עֶזְקִיָּא \rightarrow Ἐζεκίας (ч.) Єзекія (1а), Єзекія (1б, 3, 4) Єзекія (2) [Мт 1: 10]; גַּמְלִיִּל \rightarrow Γαμαλιήλ (ч.) \rightarrow Гамалиїл, (1а) Гамалиїл, (1б, 3, 4), Гамалиїл (2) [Дії 5: 34].

У давньогребрійській мові є літера שׁ "шин", яка передає фонему [ш]. В українській мові ця фонема має фонологічно коректний відповідник та адекватне графічне відтворення. "Греки й римляни *ш* цілком не знали, – зазначає Іван Огієнко, – а тому передали євр. *s* через *s*, а цим зовсім і сильно змінили правдиву вимову оригіналу. Переклад старослов'янський пішов по-рабському за ними, хоч мав своє *ш*" [8, с. 341]. У новочасних перекладах у всіх іменах, за поодиноким випадком (у бібліантропонімі שׁוֹר (у перекладі І. Хоменка (3)) ми натрапляємо на автентичну вимову імені: Κίς (ч.) \rightarrow ὁὐδὲν Κίς \rightarrow (присв. прикм.) (Зн. в.) сина Кісового (1а), сина Кісового (1б), сина Кісового (2), сина Кіша (3), сина Кіса (4), [Дії 13: 21].), שׁ [ш] передано відповідно до східної (грецької) традиції через σ [с]: אַשֵׁר \rightarrow Ἀσήρ (ч.) \rightarrow ἐκ φυλῆς Ἀσήρ \rightarrow (присв. прикм.) из роду Асірового (1а), з роду Асірового (1б), з племені Асірового (2), з покоління Асіра (3), з роду Асіра (4) [Лк 2: 36]; וּוּאֵנֶרְגֶּס \rightarrow Ὡανηργές (ч., мн.) \rightarrow Воанергѣс, (1а, 2), Воанергѣс (1б, 3, 4) [Мк 3: 17] та ін.

У новочасних українських перекладах маємо приклад, коли грецька "сигма" σ [с], що субститувала гебрійський "шин" שׁ [ш], відповідно до західної традиції, передана через з: עֲלִזָּבֶת \rightarrow Ἐλισάβετ (ж.) \rightarrow Єлизавѣта (1а), Єлизавета (1б, 3, 4), Єлисавета (2) [Лк 1: 5].

У біліантропонімі יִסְחָאֵר у грекомовній версії, а згодом і в новочасних перекладах не відтворене друге с (автентична вимова – Йиссаєхар [12, с. 399]): $\text{יִסְחָאֵר} \rightarrow$ Ἰσσαχάρ (ч.) \rightarrow ἐκ φυλῆς Ἰσσαχάρ \rightarrow (присв. прикм.) з роду Исахарового (1а), з роду Исахарового (1б), з племені Исахарового (2), із коліна Исахара (3), з племені Исахара (4) [Ап 7: 7, 8].

Грецька фонологічна система не мала фонему [ц], що була типовою для гебрійської мови. Іван Огієнко зазначає, що "греки й римляни передавали євр. *צ* через *s*, а це зовсім не віддає давньоєврейської вимови, але наше *ц* зовсім добре передає צ " [8, с. 342]. У новочасних перекладах гебрійське צ [ц], відповідно до східної (грецької) традиції, передано через -с: צ [ц] \rightarrow ς [ц] \rightarrow אַמֹּץ (ч.) \rightarrow (присв. прикм.) Амѣсѣв (1а), Амѣсѣв (1б), сина Амѣсова (2), сина Амѣса (3, 4) [Лк 3: 25]; עֲסֹרָם (ч.) \rightarrow Єсрѣм (1а), Єсрѣм (1б), Єсрѣм (2), Єсрѣм (3, 4) [Мт 1: 3]; יִסָּאָק \rightarrow Ἰσαάκ (ч.) \rightarrow κατὰ Ἰσαάκ \rightarrow по Ісаку (1а), по Ісаку (1б), за Ісаком (2), як Ісаак (3, 4) [Гал 4: 28].

Відомо, що "Єврейська мова з найдавнішого часу розрізняла צ б і צ в, хоч вони були тут і близькі. Грецька мова знала для цих двох звуків тільки один, а саме β , що вимовою наближався ближче до нашого в... Римляне кожне грецьке β передавали через *b*... Ось так і

насталася в нас повна плутанина єврейських б та в, тоді як наша мова може це досконало передати” [8, с. 342].

Відповідно до широко вживаної східної традиції у новочасних перекладах ”бет” ב [б] і ”вет” ו [в] у гебрейських іменах новочасних українських перекладів відтворено, як правило, через в: וּלְבָרָה → **В**ала́ам (ч.) → τὴν διδαχὴν Βαλαάμ → науки **В**ала́ама (1а), науки **В**алаама (1б), науки **В**алаама (2), учення **В**алаама (3), вчення **В**алаама [Ап 2: 14]; וְרַבְרָבָה [15, с. 174] (רַבְרָבָה שֵׁשׁ) → **В**е́ица́мін (Βειαμείν) (ч.) → ἐκ φυλῆς Βειαμίν → (присв. прикм.) з роду **В**е́ица́миного (1а), з роду **В**е́ица́миного (1б), з **В**е́ица́миного племені (2), з покоління **В**е́ица́мина (3), з племені **В**е́ица́мина (4), [Дії 13: 21] та ін.

Два біблїсантропонїми мають оригінальне прочитання в новочасних перекладах, а саме: רַבְרָבָה (І. Огієнко (2), І. Хоменко (3)): רַבְרָבָה → Βαλάκ (ч.) → ἐδίδασκεν τῷ Βαλάκ → навчїв **В**ала́ка (1а), навчїв **В**алака (1б, 4), навчїв був **В**алака (2), навчїв **В**алака (3) [Ап 2: 14]; רַבְרָבָה (І. Огієнко (2) та І. Хоменко (3)): רַבְרָבָה → Βοορόρ (Βεώρ) (ч.) → τοῦ Βαλαάμ Βοορόρ → **В**ала́ама, сїна **В**осо́рового (1а), **В**алаама, сїна **В**осо́рового (1б), за **В**ала́амом **В**е́оро́вим (2) за **В**алаамом, сїном **В**е́ора (3), за **В**алаамом з **В**осо́ра (4) [2 П 2: 15]

У гебрейській мові ”розрізняли ב [п] і ו [ф] і ніколи не плутали їх” [8, с. 342]. У новочасних перекладах (відповідно до грекомовної традиції, яка не диференціювала їх) ”пей” פ [п] і ”фей” פ [ф] передано через ф: פְּרָפְרָסָה → ’Αρφαζάδ (ч.) → τοῦ ’Αρφαζάδ → (присв. прикм.) **А**рфа́са́дів (1а), **А**рфа́са́дів (1б), сїна **А**рфа́са́дового (2), сїна **А**рфа́са́да (3), сїна **А**рфа́са́да (4) [Лк 3: 36]; יוֹסֵפָאֵת → Ιωσαφάτ (ч.) → Ιωσαφάτ (1а), **Й**оса́фат (1б, 3, 4), **Й**оса́фат (2) [Мт 1: 8]. Автори перекладу (1а) пропустили фонему [ф] в імені: פֶּרֶרָה → **Т**еффа́е (ч.) → περὶ ... **Т**еффа́е → про ... **Е**фа́я (1а), про ... **Е**ста (1б), про ... **Е**ффа́я (2), про **Е**ффа́я (3), про ... **Е**ффа́я (4) [Євр 11: 32].

Через фонологічний дисонанс гебрейської та грецької мов у гелленізованій формі новозавітних гебрейських імен часто зникає приголосний ”хет” ח [х]. Як зазначає Іван Огієнко, ”єврейського звука хет ח х грецька і латинська мова звичайно не передають, тоді як українська мова може легко його передати своїм х” [8, с. 344]. Адаптуючись до грецької мови, гебрейські імена новозавітного тексту втрачали ח [х] і у такому вигляді входили в новочасні переклади.

Якщо ж ”хет” ח [х] був на початку імені, то у грецькому тексті Нового Завіту його субститувано ”густим” придином, який не відтворено у новочасних перекладах: חַי [ха] → ’א- [га] → а-: חַיָּה → ’Αναίας (ч.) → **А**нанія́ (1а), **А**нанія́ (1б), **А**нанія́ (2), Один чоловік, на ім’я **А**нанія́ (3), **А**нанія́ [Дії 5: 1]; חַיָּה → ’Αννα (ж.) → **А**нна́ (1а), **А**нна (1б, 2, 3, 4) [Лк 2: 36]; חַיָּה → ’Αννας (ч.) → **А**нна (1а, 1б, 2, 3, 4) [Дії 4: 6]. В інших іменах – спорадично йотована ініціаль (початок слова): חַי [xi] → ’ε [ге] → ε-: חַיָּה → Εζεκίας (ч.) → **Є**зе́кія (1а), **Є**зе́кія (1б, 3, 4) **Є**зе́кія (2) [Мт 1: 10]; חַי [ха] → ’ε [ге] → ε-: חַיָּה → Ενωχ (ч.) → **Е**но́х (1а), **Е**но́х (1б, 3), **Е**но́х (2), **Є**но́х (4) [Юд 14]; חַי [ха] → **Є**но́х (1а), **Є**но́х (1б), **Е**но́х (2), **Е**но́х (3, 4) [Євр 11: 5]; חַי [хе] → ’ε [ге] → ε-: חַיָּה → Εσρώμ (ч.) → **Є**сро́м (1а), **Є**сро́м (1б), **Е**сро́м (2), **Е**сро́м (3, 4) [Мт 1: 3].

У середині та наприкінці онїма ”хет” ח [х] пропускали. Через це виникав збіг голосних, який у поодиноких випадках елімінувався інтервокальним j: חַי [ха] → ’а- [а] → -а-: חַיָּה → Ιωανάν (ч.) → τοῦ Ιωανάν → (присв. прикм.) **Й**оана́нів (1а), **Й**оана́нів (1б), сїна **Й**оана́нового (2), сїна **Й**оана́нна (3), сїна **Й**оана́на (4) [Лк 3: 27]; חַיָּה → Μαάθ (ч.) → τοῦ Μαάθ → (присв. прикм.) **Ма**а́θів (1а), **Ма**а́тїв (1б), сїна **Ма**а́тового (2), сїна **Ма**а́та (3), сїна **Ма**а́та (4) [Лк 3: 26]; חַי [хе] → חַי [е] → -е-, -е-, -і-, -ї-: חַיָּה → Μανασήν (ч.) → **М**ана́єн (1а), **М**ана́їл (1б), **М**ана́їл (2), **М**ана́єн (3), **М**ана́їл (4) [Дії 13: 1]; חַי [ху] → -ου- [у] → -у-: חַיָּה → Ναούμ (ч.) → τοῦ Ναούμ → (присв. прикм.) **На**у́мїв (1а), **На**у́мїв (1б), сїна **На**у́мового (2), сїна **На**у́ма (3), сїна **На**у́ма (4) [Лк 3: 25]; חַיָּה → Ρωβοάμ (ч.) → **Р**ово́ам (1а, 2), **Р**овоам (1б, 3, 4)

[Мт 1: 7] – в онімі зник склад -ת- [ха] – автентичне звучання – Рехавам [12, с. 1]; פֶּחַח [ax] → -α [a] → -а: פֶּחַח → Ζάρα (ч.) → ἐγέννησεν τὸν Ζάρα → породив ... Зару (1а), породив ... Зару (1б, 4), породив ... Зару (2), був батьком ... Зари (3) [Мт 1: 3]; פֶּחַחָה → Θάρα (ч.) → τοῦ Θάρα → (присв. прикм.) Θάριν (1а), Тарин (1б), сина Тариного (2), сина Тари (3), *сина* Тари (4) [Лк 3: 34]; פֶּחַח [ax] → -αε [ae] → -ай, -а: פֶּחַחָה → Ἰεφθάε (ч.) → περὶ ... Ἰεφθάε → про ... Сθάя (1а), про ... Стая (1б), про ... Ефгяя (2), про Сфту (3), про ... Сфтая (4) [Євр 11: 32]; פֶּחַח [ax] → -ε [e] → -ей: פֶּחַחָה → Κόρε (ч.) → καὶ τῆ ἀντιλογίᾳ τοῦ Κόρε ἀπώλοντο → А и погібли в бунті карою (1а), і погібли в бунті як Корей (1б), і загинули в бунті Корéя (2), й у бунті Корея загинули (3), і загинули в бунті Корея (4) [Юд 1: 11];

Збіг голосних, що виникав на місці втраченого -ת- у грецькому оригіналі у новочасних перекладах відповідно до української живомовної традиції здебільшого не відтворювався: פֶּחַחָה → Ἰσαάκ (ч.) → κατὰ Ἰσαάκ → по Исáку (1а), по Исааку (1б), за Исáком! (2), як Исаак (3, 4) [Гал 4: 28]. Лише у поодиноких новозавітних іменах адекватно субститовано "хет": -ת- [x] → -ח [x] → -х: פֶּחַחָה → Ἀχάζ (ч.) → Αχάζ (1а, 2), Αχάζ (1б, 3, 4) [Мт 1: 9]; פֶּחַחָה → Ναχὼρ (ч.) → τοῦ Ναχὼρ → (присв. прикм.) Ναχὼρίων (1а), Ναχὼρίων (1б), сина Ναχὼροῦ (2), сина Ναχὼρα (3), *сина* Ναχὼρα (4) [Лк 3: 34]; ім'я פֶּחַחָה → Ραάβ (ж.) → Раáва (1а), Раава (1б), Ραχάβ (2), Ραχάβ (3, 4) [Євр 11: 31] зберегло автентичну вимову лише в перекладах (2, 3, 4); в іншому контексті – відтворене повністю: פֶּחַחָה → Ραχάβ (ж.) → ἐκ τῆς Ραχάβ → (Р. в.) від Ραχάβ (1а), від Ραχάβ (1б), від Ραχάβ (2), від Ραχάβ (3), від Ραχάβ (4) [Мт 1: 5]; פֶּחַחָה → Ραχὴλ (ж.) → Ραχίλ (1а), Ραχίλ (1б), Ραχίλ (2, 3, 4) [Мт 2: 18] В імені פֶּחַחָה автентична вимова відтворена лише в перекладі І. Хоменка: פֶּחַחָה → Ἐμμὼρ (ч.) → υἱὸν Ἐμμὼρ ἐν Συχέμ → в синів Смóра (1а), в синів Смóра (1б), від синів Еммора (2), в синів Хамора (3), в синів Емора (4) [Дії 7: 16].

Особливо проблематичною в процесі транскодування є адаптація гебрейського приголосного "гей" ת [г]. Варто зазначити, що "Буква ת використовувалася як mater lectionis⁸ тільки для голосних e, e, a, o" [4, с. 33]. Іван Огієнко зазначає, що "великий клопіт мала грецька мова з єврейським звуком he ת г. Такого звука грецька мова не має, а тому на початку слова зазначала його густим придихом, а в середині – пропускала" [8, с. 344]. У новочасних перекладах не збережено аспірації у імені פֶּחַחָה → Ἀβελ (ч.) → Авель (1а, 1б, 2, 3, 4) [Євр 11: 4].

Звук ת [г] у середині та наприкінці оніма зникає і спричиняє у багатьох випадках збіг голосних, який іноді в новочасних перекладах оминають, пропускаючи один голосний: -תֵּן [aga] → 'אָא [aa] → aa-, a-: תֵּן → 'Ααρών (ч.) → εἰπόντες τῷ 'Ααρών → говорячи А́ронові (1а), говорячи А́ронові (1б), промовивши до А́арóна (2), кажучи А́ронові (3), сказавши А́ронові (4) [Дії 7: 40]; תֵּן → 'Αβραάμ (ч.) → Авраáм (1а, 2), Авраа́м (1б, 3, 4) [Мт 1: 2].

У інших іменах новочасних українських перекладів "гей" ת [г] неадекватно субститовано через [j]: תֵּן [gy] → ου [y] → -ю- [йу]: תֵּן → 'Αβιούδ (ч.) → Авио́д (1а), Авио́д (1б, 4), Авио́д (2), (Р. в.) в Авио́да (3) [Мт 1: 13]; תֵּן → Ἐλιούδ (ч.) → Слио́д (1а), Слио́д (1б), Елио́д (2), в Елио́да (3), Елио́д (4) [Мт 1: 15]. Сюди належать імена, що мають компресовану ініціаль: -תֵּן [ey] → Του [iy] → -ю- [йу]: תֵּן → Ἰούδας (ч.) → ἐκ φυλῆς Ἰούδα → (присв. прикм.) З роду Ю́диного (1а), З роду Ю́диного (1б), з племені Ю́диного (2), Із коліна Ю́ди (3), З племені Ю́ди (4) [Ап 7: 5]; -תֵּן [exo] → ιω [io] → io- / йо-: תֵּן → Ἰωράμ

⁸ "Букви ' , ת ... отримали у середньовічних єврейських учених назву מַטֵּרֵי לֵצִיּוֹן; у європейських граматиках звичай використовується дослівний переклад цього терміна латинською мовою – mater lectionis (в одн. mater lectionis)" [4, с. 29].

(ч.) → **Юра́м** (1а), **Йо́рам** (1б, 3, 4), **Йо́ра́м** (2) [Мт 1: 8]; יוֹסָפָאֵת → **Юсо́сафáт** (ч.) → **Юсо́сафáт** (1а), **Йосо́сафáт** (1б, 3, 4), **Йосо́сафáт** (2) [Мт 1: 8].

Наприкінці біблісантропоніма "гей" ה [г] є "німим"⁹. У грецькому тексті новозавітного оригіналу і у новочасних перекладах його не відтворюють: יוֹחָנָן → **Іоáнна** (ж.) → та **Іоáнна** (1а), **Йоáнна** (1б, 3), **Іва́нна** (2, 4) [Лк 24: 10]; יְהוֹדָא → **Іодо́а** (ч.) → **Іодо́а** → (присв. прикм.) **Юдин** (1а, 1б), **сина Йо́дасво́го** (2), **сина Йо́да** (3), **сина Йо́ди** (4) [Лк 3: 26]. Інші імена в грекомовному оригіналі утинають ה наприкінці і змінюють фіналь, додавши -ς (зникає в новочасних українських перекладах): אַנָּנְיָא → **Ана́ніа́с** (ч.) → **Ана́нія** (1а), **Ана́нія** (1б), **Ана́ній** (2), **Ана́нія** (3), **Ана́ній** (4) [Дії 5: 1]; זַכְרְיָא → **Заха́ріа́с** (ч.) → **Заха́рія** (1а), **Заха́рія** (1б, 3, 4), **Заха́рій** (2) [Лк 1: 18]; אֵל → **е́л** → **е́л** → **-ія** / **-ія**: מַנַּסֵּיִם → **Мана́сї́с** (ч.) → **Мана́сія** (1а), **Мана́сія** (1б), **Мана́сі́я** (2), **Мана́сія** (3, 4) [Мт 1: 10]; אֵל → **іа́с** [іа́с] → **-і́в**; **-і́в**; **-ія**; **-і́й**: מַטְתַּתְיָא → **Матта́тіа́с** (ч.) → **то́у Матта́тіо́у** → (присв. прикм.) **Матáті́в** (1а), **Матáті́в** (1б), **сина Матта́тісво́го** (2), **сина Матта́ті** (3), **сина Матта́тія** (4) [Лк 3: 25]; מֹשֶׁה → **Моўсї́с** (ч.) → **Моїсї́й** (1а, 2), **Моїсї́й** (1б, 3, 4) [Євр 11: 24]; ה → **-о́** → **о́н** → **-о́н**: שֹׁלֹמֹן → **Соломо́н** (ч.) → **Соломо́н** (1а), **Соломо́н** (2), **Соломон** (1б, 3, 4) [Мт 1: 7].

Гебрейські "каф" כ [к] і "хаф" ח [х] у грекомовній традиції не диференціюються. У гелленізованих гебрейських іменах новозавітного тексту їх передано через "хі" χ [х], і відтворено в новочасних українських перекладах Святого Письма так: -כ-[х] → **-χ-[х]** → **-х-**: בַּרְכַּיָּא → **Вара́хіа́с** (ч.) → **у́лоу Вара́хіо́у** → (присв. прикм.) **сі́на Вара́хіі́но́го** (1а), **сі́на Вара́хіі́но́го** (1б), **Вара́хіі́но́го** (2), **сі́на Вара́хі́ї** (3), **Вара́хіі́но́го** (4) [Мт 23: 35]; תַּחֲוִיָּא → **Техо́віа́с** (ч.) → **Єхо́нія** (1а), **Єхо́нія** (1б), **Єхо́нія** (2), в **Єхо́нії** (3), **Єхо́нія** (4) [Мт 1: 12]; -כ- [к] → **-χ-[х]** → **-х-**: מַלְכִּיָּא → **Мелхі́** (ч.) → **то́у Мелхі́** → (присв. прикм.) **Мелхі́ї́н** (1а), **Мелхі́ї́н** (1б), **сі́на Мелхі́ї́но́го** (2), **сі́на Мелхі́** (3), **сі́на Мелхі́ї** (4) [Лк 3: 24].

Лише щоправда в одному імені на місці "хаф" ח [х] трапляється некоректний графічний відповідник. Це виникло через те, що в грецьму оригіналі звукомплеск -חַח- [хш] було передано через "ксі" ξ [кс], а в новочасних українських перекладах відтворено через **-кс-**: אַרְפַּזְזָאֵד → **Арфа́зáд** (ч.) → **то́у Арфа́зáд** → (присв. прикм.) **Арфа́ксáдів** (1а), **Арфа́ксáдів** (1б), **сі́на Арфа́ксáдо́во́го** (2), **сі́на Арфа́ксáда** (3), **сі́на Арфа́ксáда** (4) [Лк 3: 36].

Гебрейський приголосний "гімел" ג [г] в оригінальному новозавітному тексті здебільшого транскодовано грецькою "гаммою" γ [г], а в новочасних перекладах святописемного тексту передано здебільшого через г: סִבְיָא → **Ага́во́с** (ч.) → **Ага́в** (1а, 2), **Ага́в** (1б, 3, 4) [Дії 11: 28]; גַּמְלִיָּל → **Гамалі́л** (ч.) → **Гамалі́л** (1а), **Гамалі́л** (1б, 3, 4), **Гамалі́л** (2) [Дії 5: 34]; і спорадично – через г (у перекладах (2), (3), (4)): אָרָא → **Ага́р** (ж.) → **Ага́ра** (1а), **Ага́ра** (1б), **Ага́р** (2), **Ага́р** (3, 4) [Гал 4: 24].

У двох випадках, дублюючи гелленомовну традицію, автори українських новочасних перекладів ג [г] передали через **-χ [х]**: סְרוּחָא → **Серо́у́х** (ч.) → **то́у Серо́у́х** → (присв. прикм.) **Сару́хі́в** (1а), **Сару́хі́в** (1б), **сі́на Серу́хо́во́го** (2), **сі́на Серу́ха** (3), **сі́на Сиру́ха** (4) [Лк 3: 35]; та через **-к [к]**: פֶּלֶקָא → **Фáле́к** (ч.) → **то́у Фáле́к** → (присв. прикм.) **Фалé́ків** (1а), **Фалé́ків** (1б), **сі́на Фалé́кво́го** (2), **сі́на Фалé́ка** (3), **сі́на Фалé́ка** (4) [Лк 3: 35].

Окремого розгляду потребує питання подвоєння приголосних у гебрейських іменах. Як зазначає Т. Ламбдін, "для єврейської мови типовим є використання подвоєних приголосних (bb, dd, uu і т. д.). Ніколи не подвоювалися гортанні приголосні, щільні b, g,

⁹ У науковому обігу широко використовують термін "німий" для позначення голосних чи приголосних, які не вимовляються.

d, k, p, t і приголосний r. Подвоєння приголосних позначалося однією буквою, всередині якої стоїть крапка – так званий сильний дагеш” [4, с. 28-29], тобто ”дагеш хазак”.

Грецька мова дуже неоднозначно підійшла до трансформації подвоєння. За словами Івана Огієнка, ”подвоєння єврейських приголосних грецька мова часом зазначала, часом ні ... часом маємо подвоєння там, де його в оригіналі нема” [9, с. 388]. У оригінальному новозавітному тексті літери, що мали дагеш (”каль” – слабкий, чи ”хазак” – сильний) могли або подвоюватися, або не подвоювалися (на відтворення дагешу впливала гелленізована форма гебрійського імені), наприклад: -ד- [ד] → -דד- → -ד-, -דד-: (наслідують у новочасних перекладах І. Огієнка, І. Хоменко, Р. Турконяк): דָּבָר → ’Αδδί (ч.) → τοῦ ’Αδδί → (присв. прикм.) **Адді**в (1а), **Адді**в (1б), сина **Адді**євого (2), сина **Адді** (3), *сина Аддія* (4) [Лк 3: 28]; -מ- [מ] → -ממ- → -מ-, -ממ-: מַנּוּיָל → Ἐμμανουήλ (ч.) → **Емануїл** (1а), **Емануїл** (1б), **Еммануїл** (2), **Еммануїл** (3, 4) [Мт 1: 23]; מִינָדָב → ’Αμινάδαβ (ч.) → **Аминада́в** (1а), **Аминадав** (1б), **Амінада́в** (2), **Амінадав** (3, 4) [Мт 1: 4]; -ז- [ז] → -זז- → -ז-, -זז-: אֲזָרָה → ’Αζώρ (ч.) → **Азор** (1а, 2), **Азор** (1б, 3), в **Азора** (4) [Мт 1: 14]; -נ- [נ] → -ננ- → -נ-, -ננ-: יָנָי → ’Αινά (ж.) → **Анна́** (1а), **Анна** (1б, 2, 3, 4) [Лк 2: 36]; יַיָּנָי → Ἰανναί (ч.) → τοῦ Ἰανναί → (присв. прикм.) **Яна́й** (1а), **Яна́й** (1б), сина **Янна**євого (2), сина **Янная** (3), *сина Янная* (4) [Лк 3: 24]; -ג- [ג] → -גג- → -ג-, -גג-: נַעֲרָה → Ναυρά (ч.) → τοῦ Ναυρά → (присв. прикм.) **На́нра́й** (1а), **На́нра́й** (1б), сина **На́нра́й**євого (2), сина **На́нра́й** (3), *сина Нанра́й* (4) [Лк 3: 25]. Автори перекладів (1а) та (4) відтворили -גג- через -נג- відповідно до вимог грецької вимови [10, с. 17]; -ס- [ס] → -סס- → -ס-, -סס-: יִסְחָאָר → Ἰσσαχάρ (ч.) → ἐκ φυλῆς Ἰσσαχάρ → (присв. прикм.) з роду **Исха́р**євого (1а), з роду **Исха́р**євого (1б), з племені **Исха́р**євого (2), із коліна **Исха́р**єва (3), з племені **Исха́р**єва (4) [Ап 7: 7, 8]; -ש- [ש] → -שש- → -ש-, -שש-: מַנַּסִּיָּה → Μανασσή (ч.) → **Манасія́** (1а), **Манасія́** (1б), **Манасія́** (2), **Манасія́** (3, 4) [Мт 1: 10]; -ת- [ת] → -תת- → -ת-, -תת-: מַתְּתָה → Ματθάτ (Ματθάτ) (ч.) → τοῦ Ματθάτ → (присв. прикм.) **Матта́й** (1а), **Матта́й** (1б), сина **Матта́й**євого (2), сина **Матта́й** (3), *сина Матта́й* (4) [Лк 3: 24]; **Матта́й**євий **Матта́й**євий (1б), сина **Матта́й**євого сина **Матта́й**єва (3), *сина Матта́й* (4) [Лк 3: 29]. Згідно з автентичною вимовою, в іменах: מַתְּתָה → Ματθαῖος (Ματθαῖος) (ч.) → καὶ Ματθαῖος → **Матте́й** (1а), **Матте́й** (1б, 3), **Матте́й** (2, 4) [Дії 1: 13]; נֶפְתָּלִים → Νεφθαλίμ (ч.) → ἐκ φυλῆς Νεφθαλίμ → (присв. прикм.) з роду **Нефталі́**євого (1а), з роду **Нефталі́**євого (1б), з племені **Нефталі́**євого (2), із коліна **Нефталі́**єва (3), з племені **Нефталі́**єва (4) [Ап 7:6] не зафіксовано подвоєння.

Цікавим є приклад гебрійського імені שָׂרָה, що виникло в процесі перейменування біблійного персонажа. Як зазначає Дмитро Щедровицький, ”попереднє її ім’я було שָׂרַי ”Сарай”... Тепер стало שָׂרָה ”Сарра” [14, с. 146]. Грецька мова не могла адекватно транслювати первісний варіант імені, тому відтворила, вірогідно, обидва варіанти імені, подвоївши приголосний ρ [ρ] у новому імені. Така традиція подання імені перейшла й у практику перекладання святописемного тексту новими мовами. Автори новочасних перекладів не завжди відтворюють це подвоєння: שָׂרָה → **Сарра́** (ж.) → **Сарра́** → **Сарра́** (1а), **Сарра́** (1б, 4), **Сарра́** (2, 3) [1 П 3: 6].

Маємо приклади недоречного подвоєння в гебрійських іменах, що виникли у грецькому тексті Святого Письма: безпричинно воно відбулося у гелленізованій версії поодиноких гебрійських імен. Автори новочасних перекладів або спорадично відтворили це подвоєння: -ש- [ש] → -שש- [с:] → -с-, -сс-: שֵׁשׁ → Ἑσσαι (ч.) → **Есса́й** (1а), **Ессей** (1б, 3,4), **Ессей** (2) [Мт 1: 6]; נַאֲסֹוֹן → Ναασσών (ч.) → **Нассо́н** (1а), **Нассон** (1б), **Наасссо́н** (2), **Наасссон** (3), **Наасссон** (4) [Мт 1: 4], або не відтворили: -מ- [מ] → -מ- [מ], -ממ- [מ:] → **М**: מִמּוֹן → ’Αμμών (’Αμμών, ’Αμμών [15, с. 56] (ч.) → **Аммо́н** (1а), **Аммон** (1б), **Аммо́с** (2), **Аммос** (3, 4) [Мт 1: 10]; מְּוֹרָה → Ἐμμώρ (ч.) → οὐὼν Ἐμμώρ ἐν Συχεῖ. → в синів **Еммо́ра** (1а), в синів **Еммо́ра** (1б), від синів **Еммо́ра** (2), в синів **Хаммо́ра** (3), в синів **Еммо́ра** (4) [Дії 7: 16]. Подвоєння могло з’явитися

через неточне відтворення оніма і у новочасних перекладах -'ל- [лі] → -לי- [лі] → -לל- / -לי-: $\text{יְהוֹשֻׁעַ} \rightarrow \text{Ἰησὺς}$ (ч.) → Илія (1а), Илия (1б), Илія (2), Илия (3, 4) [Як 5: 17].

Гебрейський "ламед" ל [л'] у вимові відрізнявся від грецької "лямбди" λ [л], хоча, як зазначає Іван Огієнко, "lamed не було цілком звуком м'яким, тому латинська передача його завжди через l правді не відповідає. Греки зазначали цього звука через λ, що в них не було звуком цілком м'яким" [9, с. 385]. У новочасних перекладах в фіналі слова ל [л'] може бути м'яким: а) у всіх перекладах: $\text{אֲבֵל} \rightarrow \text{Ἀβελ}$ (ч.) → Авель (1а, 1б, 2, 3, 4) [Євр 11: 4]; $\text{רַחֵל} \rightarrow \text{Ραχὴλ}$ (ж.) → Рахіля (1а), Рахиля (1б), Рахиль (2, 3, 4) [Мт 2: 18]; б) у перекладі (2): Σαλαθιήλ (ч.) → Салатіл (1а), Салатил (1б, 4), Салатіль (2), Салатіл (3) [Мт 1: 12]; в) у всіх перекладах, крім (3): $\text{זֹרֻבָּבֵד} \rightarrow \text{Ζωροβαβὲλ}$ (ч.) → Зоровавель (1а, 2), Зоровавель (1б, 4), у Зороваведа (3) [Мт 1: 13]; г) у перекладах (2), (3), (4) м'якість ל [л'] у середині слова спорадично відтворена: $\text{נֶפְתָלִים} \rightarrow \text{Νεφθαλὶμ}$ (ч.) → єк φυλῆς Νεφθαλὶμ → (присв. прикм.) З роду Нефталімового (1а), З роду Нефталімового (1б), з племені Нефталімового (2), із коліна Нафталі (3), з племені Нефталіма (4) [Ап 7: 6]; Ἑλιέζερ (ч.) → тоῦ Ἑλιέζερ → (присв. прикм.) Слисерів (1а), Слисерів (1б), сина Еліезерового (2), сина Еліезера (3), сина Еліезера (4) [Лк 3: 29].

У багатьох гебрейських іменах м'якість ל [л'] наприкінці слова не передано: Ἐμμανουήλ (ч.) → Ємануіл (1а), Ємануіл (1б), Ємануіл (2), Ємануіл (3, 4) [Мт 1: 23]; Ναθαναήλ (ч.) → Наванал (1а), Натанал (1б, 2, 3, 4), [Ів 1: 48].

Не завжди була збережена автентична вимова ל [л'] у середині слова з "німим" шва □¹⁰, яке, зважаючи на традицію транслітерування біблійних імен, у грецькій мові було відтворене через **ε** [e] та **ι** [i], а у новочасних перекладах – через **-е-**, **-и-**, **-і-**: Ἐλεάζαρ (ч.) → Слиазар (1а), Слеазар (1б), Елеазар (2), в Слеазара (3), Елеазар (4) [Мт 1: 15]; Ἐλιακίμ (ч.) → Слиакім (1а), Слакім (1б), Еліакім (2), в Еліакіма (3), Еліакім (4) [Мт 1: 13].

У перекладі П. Куліша та І. Пулюя (1а) натрапляємо на фіналь **-рь** в імені Ἰησοῦς , що суперечить оригінальній вимові, а відображає орфографічні преференції авторів перекладу (1а): $\text{Ἰησοῦς} \rightarrow \text{Ἰησοῦς}$ (ч.) → Лазарь, (1а), Лазар, (1б, 2, 3, 4) [Лк 16: 20].

Фонема **-r-** [z] → **-ζ-** [z], у новочасних перекладах, як правило, відтворюється через **-з-**, а в одному випадку ще й через **-дз-** (Андрій Білецький зазначає, що давньогрецька ζ "дзета" має відтворюватися лише через з і "ніколи ДЗ [дз – Т. Г.], хоч на такому вимовлянні наполягає гімнастична [гімназіальна – Т. Г.] традиція" [16, с. 20]): Χουζᾶς (ч.) → γυνὴ Χουζᾶ → жінка Хузана (1а), жінка Хузана (1б), дружина Худзи (2), жінка Хузи, (3, 4) [Лк 8: 3].

У новочасних перекладах натрапляємо на неоднакові відтворення багатьох давньогебрейських біблієантропонімів. Балансуючи між традицією відтворення імені та власним баченням процесу адаптації оніма перекладачі перебували у процесі постійного вибору. Давньогебрейські імена внаслідок гелленізації у грекомовному оригінальному тексті Святого Письма зазнали численних фонологічних змін. У модифікованому вигляді вони потрапили в переклади святописемної літератури, а згодом поповнили іменник тих народів, що прийняли нове віровчення.

¹⁰ Відомо, що давньогебрейська мова належить до консонантного типу, в якому голосні розташовані під приголосними. Для того, щоб представити у роботі голосний, використовуємо спеціальну позначку □, яка символізує приголосний, під яким знаходиться відповідний голосний.

1. *Аверинцев С.* Софія – Логос. Словник. 2-е видання / Сергій Аверинцев / [упор. та передм. К. Сігов]. К. : Дух і Літера, 2004. 640с.
2. *Білецький А. О.* Адаптація давньогрецького ономастикону в східнослов'янських мовах. Частина I. / А. О. Білецький // Іноземна філологія. Питання класичної філології. 1971. № 9. 1971. Вип. 24. С.17-23
3. *Горбач О.* Мовостиль новітніх перекладів Св. Письма на українську народню мову 19-20 вв. / Олекса Горбач // Зібрані статті. Т. II. Мюнхен : Монахії, 1993. – С. 29 – 97. – (Статті до 1000-ліття християнізації Руси-України).
4. *Ламбдин Т. О.* Учебник древнееврейского языка / Т. О. Ламбдин ; [пер. с англ. Я. Эйделькинда, под ред. М. Селезнева]. [3-е изд.]. М. : Российское Библийское Общество. 2000. 508с.
5. *Німчук В.* Українська мова – священна мова / Василь Німчук // Людина і світ. 1993. № 8-9. С. 20-24.
6. *Німчук В.* Українська мова – священна мова / Василь Німчук // Людина і світ. № 10-12, 1993 (398-399), жовтень-грудень. С. 26-31.
7. *Огієнко І.* Вимова біблійних імен з й напочатку / Іван Огієнко // Рідна мова. Жовква. січень, 1939. число 1 (73). С.1-6.
8. *Огієнко І.* Вимова біблійних імен / Іван Огієнко // Рідна мова. Жовква. 1938. Ч. 7-8. С. 337-346.
9. *Огієнко І.* Вимова давньоєврейських біблійних імен (Докінчення) / Іван Огієнко // Рідна мова. Жовква. 1938. Ч. 9. С. 385-392.
10. *Светнам Дж.* Вступ до грецької мови Нового Завіту : морфологія / Джеймс Светнам. перекл. з англ. і ред. У. Головач. Львів : Видавництво ЛБА, 1995. 400 с.
11. Словник іншомовних слів: 23 000 слів та термінологічних словосполучень. – [авт.-уклад. Л. О. Пустовіт, О. І. Скопенко, Г. М. Сюта, Т. В. Цимбалюк]. за ред. Л. Пустовіт К. : Довіра УНВЦ „Рідна мова”, 2000. 1018 с. (Б-ка держ. службовця. Держ. мова і діловодство).
12. *Стерн Д.* Еврейский Новый Завет. / Пер. с англ. В. В. Долбина, А. В. Долбин. М.: НП „Силоам”, 2004.
13. *Толкачев А. И.* Основные факторы фонетических изменений в заимствованных Греко-христианских именах в древнерусском языке / Толкачев А. И. // Славянское языкознание. VII Международный съезд славистов. Варшава, август 1973г. М. : Наука, 1973. С. 252-271.
14. *Щедровицкий Д. В.* Введение в Ветхий Завет. Пятикнижие Моисеево / Д. В. Щедровицкий : Т. I. Книга Бытия. [изд. 2-е, испр. и доп.]; Т. II. Книга Исход. [изд. 2-е, испр. и доп.]; Т. III. Книги Левит, Чисел и Второзакония. [изд. 2-е, испр. и доп.]. М.: Теревинф, 2001. 1088 с.
15. A Greek-English Lexicon of the New Testament and other Early Christian Literature. Third edition / revised and edited by F.W. Danker. Chicago and London, 2000. 1796 p.

**FONOLOGICAL ADAPTATION OF OLD-HEBREW NOUN OF THE NEW
TESTAMENT TEXT (ON MATERIALS OF THE MODERN DAY TRANSLATIONS
OF THE HOLY SCRIPTURE)**

Halyna Tymoshyk

*Ivan Franko National University of Lviv
The Applied Linguistic department,
1/233, Universitets'ka Str., 79602, Lviv, Ukraine,
phone: (80 322) 296 43 55*

As a result of the centuries-old tradition of translation old-Hebrew biblical anthroponyms underwent different level processes of transformational and adaptation modifications. Having found itself in the old-Greek original of the Holy Writ text and afterwards in translation text, propriatemes became a fact of culture of the certain language-recipient. In coordinates of Greek language original of the New Testament and modern translations Hebrew names demonstrated nonuniform adaptive behavior.

Key words: phonological adaptation, authentic pronunciation, graphic equivalent, phonetic substance, equivalent, entropy

**ФОНОЛОГИЧЕСКАЯ АДАПТАЦИЯ ДРЕВНЕЕВРЕЙСКОГО ИМЕНИКА
НОВОЗАВЕТНОГО ТЕКСТА (НА МАТЕРИАЛЕ СОВРЕМЕННЫХ
УКРАИНСКИХ ПЕРЕВОДОВ СВЯЩЕННОГО ПИСАНИЯ)**

Тимошик Галина

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
кафедра украинского прикладного языкознания
ул. Университетская, 1 / 233, 79062, Львов, Украина
тел.: (80 322) 296 43 55*

В результате многовековой традиции перевода древнееврейские библеантропонимы прошли разноуровневые процессы трансформативно-адаптивных преобразований. Попав в древнегреческий оригинал Священного Писания, а затем и в переводные тексты, библейные проприатемы стали фактом культуры определенного языка-реципиента. В координатах грекоязычного оригинала Нового Завета и современных переводах еврейские имена продемонстрировали неоднородное адаптивное поведение.

Ключевые слова: фонологическая адаптация, автентическое произношение, графический эквивалент, фонетическая субституция, соответствие, энтропия.

Стаття надійшла до редколегії 23. 11. 2009

Прийнята до друку 20. 01. 2010